

KĀSİR

(القاصر)

Edâ ehliyeti kısıtlı kişi anlamında
fıkıh terimi.

Sözlükte “kısa ve eksik olmak, sona ulaşmamak; kısaltmak, hapsetmek” anlamındaki **kasır** kökünden ism-i fâil olan **kāsır** İslâm hukukunda tam edâ (fiil) ehliyeti bulunmayan kişiyi ifade eder. Kur'an'da **kāsır** kelimesi yer almazsa da **kasr** kökünün çeşitli türevleri “kısaltmak” mânasıyla iki (en-Nisâ 4/101; el-Feth 48/27), “tahsis etmek ve hapsetmek” anlamıyla beş yerde (el-A'râf 7/202; es-Sâffât 37/48; Sâd 38/52; er-Rahmân 55/56, 72) geçer. Hadislerde de **kasr** kökü ve fiil türevleri bu çerçevede sıkça kullanılmış olup bunlardan “dört rek'atlı namazların iki rek'at kılınması” mânasındaki kullanım (**kasr-ı salât**) daha belirgindir. Fıkıh usulünde **kāsır** genelde illetin bir vasfı olarak zikredilir ve bununla illetin benzer olaylara da taşabilen (müteaddî) bir vasfı olmayıp sadece asla mahsus oluşu kastedilir. Klasik dönem fıkıh literatüründe ise **kāsır** kelimesi namaz, ikrah, hak, kabz, edâ, milk gibi bir ibadet, hukukî işlem ve ilişkinin vasfı olarak kullanıldığında sahih ve kâmilin zıddı olarak onun gerekli şartları taşımaması, eksik olması; şahıs hakkında kullanıldığında ise rüşd ve bulûğun zıddı olarak o şahsın tam edâ ehliyetinin bulunmaması anlamındadır.

Kāsır kelimesiyle, zimmete ve hukukî kişiliğe dayalı vücûb ehliyetinden ziyade akıl ve temyiz gücüne dayalı edâ ehliyetindeki eksikliğin ifade edilmesi Arap dilinde noksan kelimesinin daha çok kişilerin fizikî / bedenî eksikliği, kusur kelimesinin de zihnî / akfî eksikliği ifade etmesiyle de açıklanabilir. **Kāsırın** fıkıhta kazandığı terim anlamı da bu çerçevede olup yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve akıl zayıflığı, bunaklık, uyku, yaşlılık, ölümcül hastalık, sarhoşluk, iflâs, sefeh gibi kişinin akıl melekelerini tam kullanmasını olumsuz yönde etkileyen durumlar sebebiyle edâ ehliyeti kısıtlanan kişi demektir. Bunlardan çocuk, deli ve ölüm hastalığındaki kişi gibi bir kısmının ehliyeti yargı kararına gerek olmaksızın kendiliğinden, yani hukuk düzeni gereği kısıtlı sayılırken sefih, müflis, borçlu gibi bir kısmının ehliyeti ancak yargı kararıyla kısıtlanabilir (bk. HACİR).

Edâ ehliyeti, muâmelât alanında kişinin vücûb ehliyeti sebebiyle faydalanma-

ya ehil olduğu hakları bizzat kullanabilmesini, hak ve borçlar doğuracak şekilde hukukî işlem yapabilmesini ifade ettiği gibi ceza hukuku, itikad ve ibadetler açısından kişinin şer'î hitaba ve edânın vücûbuna ehliyetini de içerdiğinden fıkıhta üzerinde ayrıntılı biçimde durulan bir husustur. Eksik edâ ehliyetlilerin söz ve fiillerinin ne gibi dinî ve hukukî sonuçlar doğuracağı konusu ise hayatın tabii seyirini teşkil eden temyiz öncesi dönem, temyiz dönemiyle bulûğ-rüşd sonrası dönem şeklindeki üçlü ayırım esas alınarak incelenir; diğer ehliyet ânzaları da edâ ehliyetine etkisi oranınca bu ayırım içine yerleştirilir. Bu bağlamda **kāsır** terimiyle daha çok mümeyyiz olan, fakat bâliğ ve reşid olmayan kimsenin kastedilmesi, fıkıhî sonuçları itibarıyla edâ ehliyeti hiç bulunmayanlardan ziyade kısmen bulunan mümeyyiz küçüğün ve bu hükümde görülen ve çoğunluğu teşkil eden diğer eksik ehliyetlilerin tasarruflarının önem taşımakta oluşuyla alâkalı bir husustur.

Edâ ehliyeti hiç bulunmayan gayri mümeyyiz küçük ve tam deli ile bu hükümde olanların dinen ve hukuken geçerli niyet ve iradeleri bulunmadığından söz ve tasarrufları geçerlilik taşımaz. Mümeyyiz çocuğun malî sonucu bulunan hukukî işlemlerinden hibeyi kabul gibi sırf yarar taşıyanları kimsenin izin ve onayına bağlı olmaksızın sahih, teberruda bulunmak gibi sırf zarar içerenleri ise velisi izin verse bile gayri sahihtir. Alım satım, icâre gibi kâr ve zarar yönü bulunan tasarrufları ise velisinin izin veya icâzetine bağlı olarak geçerli olur. Bu gruptakilerin teklif ve cezaî ehliyeti de bulunmamakla birlikte dinî ödevleri yerine getirmeleri belli sebeplerle sahih görülmüştür (bk. EHLİYET).

BİBLİYOGRAFYA :

Meķāyisü'l-luġa, “kaşır” md.; *Kāmus Tercümesi*, “kaşır” md.; Şirâzî, *el-Mühezzeb*, I, 328-332; Serahsî, *el-Mebşûr*, II, 183; III, 146, 158, 160-161, 166, 179-180, 191; IV, 214-215; V, 41, 54; IX, 56; XIV, 31; XX, 7; a.mif., *el-Uşûl* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), Haydarâbâd 1372 → Beyrut 1393/1973, I, 53-54; II, 338, 349; Kāsânî, *Bedâ'î*, I, 256; II, 186, 190, 247, 322; IV, 19-20, 153; VI, 120, 227; VII, 38, 169-175; Mergî-nânî, *el-Hidâye*, İstanbul 1986, III, 225, 280; IV, 12, 136, 189, 208, 242; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, İstanbul 1985, II, 234-246; İbn Kudâme, *el-Muġnî*, Kahire 1969, IV, 343-357; Min-hâcî, *Cevâhîrü'l-ûkûd* (nşr. Mes'ad Abdülhamid M. es-Sa'denî), Beyrut 1417/1996, I, 369; II, 408; İbn Nuceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, I, 246, 265, 376; II, 82, 233; III, 3, 12, 65, 246, 307, 347; IV, 13, 156; V, 7, 55; VI, 152; VII, 215; VIII, 84, 122, 428; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* (Kahire), I,

84, 102, 168, 203, 321; II, 29, 59, 281, 542; III, 96, 556; V, 421; VI, 142-153, 386; VII, 58; M. Ebû Zehre, *el-Ahväli's-şahşiyye*, Kahire 1377/1957, s. 437-458; M. Yûsuf Mûsâ, *Ahķâmü'l-ahväli's-şahşiyye*, Kahire 1378/1958, s. 421-483; M. Sellâm Medkûr, *Mebâhişü'l-hüküm 'inde'l-uşûliyyin*, Kahire 1959, s. 251-324; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Medħalü'l-fikhiyyü'l-âm*, Dımaşk 1387/1968, II, 799-815.

CELAL ERBAY

KASIT

(القصد)

İradenin dinî
ve hukukî sonuç doğuran
bir fiile yönelmesi anlamında
fıkıh terimi.

Sözlükte “yönelmek, azmetmek; orta ve doğru yolu tutmak” gibi anlamlara gelen **kasıt** (kasd), terim olarak bir kimsenin istek ve iradesinin bir fiile ait sonuca yönelmesini ifade eder ve çok defa niyet, azim, irade, ihtiyar, amd (taammüd), rızâ gibi insanın iç dünyasına ait sübjektif durumunu tanımlamaya yönelik kavramlarla belli bir mâna ilişkisi taşır. Niyet ve kasıt ekseriya eş anlamlı olarak kullanılıp birbiriyle açıklanmakla birlikte kastın mücerret yöneliş, niyetin ise bu yönelişin arkasında olan, ona mânevî ve olumlu nitelik kazandıran sâik (bâis) olduğunu söyleyerek kasıt niyetten daha kapsamlı görenler de vardır (Ali Muhyiddin el-Karadâğî, I, 199-201). İrade, kişinin muayyen bir hususta karar verme şeklinde gerçekleşen sübjektif eylemini, bir fiili yapmaya yönelmesini, kasıt ise bu fiilin sonucuna yönelişi ifade ettiğinden kasıt iradeye göre daha özel bir anlam taşır. İhtiyar iki şeyden birini diğerine tercih etmeyi ve hukukî işlemin sebebine yönelik iradeyi ifade etmesi yönüyle kasta göre daha şekli durur ve kasıttan ayrılır. “Bir fiili bilerek ve sonuçlarını isteyerek icra etmek” mânasını taşıyan amd (taammüd) kelimesi kasta göre daha fazla kararlılık taşıyan bir irade ve icrayı ifade eder. Bu gruba giren kelimeler arasında bu tür farklardan söz edilebilirse de (Karâfî, s. 7-13) fıkıh literatüründe özellikle niyet, kasıt ve amd kelimelerinin eş anlamlı olarak kullanıldığı, niyetin ibadetler, amdin ceza hukuku alanında yaygınlık kazanmasına karşılık kastın bunları da kapsayacak şekilde daha geniş bir kullanımının bulunduğu söylenebilir.

Kur'an-ı Kerim'de kasd kökünün türevleri sözlük anlamıyla altı yerde (el-Mâide